

24 באפריל 2026

האקדמיה הלאומית למדעים – ועדת מפת דרכים למדע

נייר עמדה בנושא קרן לאומית למדע יישומי

א. הקדמה

ועדת מפת דרכים למדע של האקדמיה הלאומית למדעים, שהוקמה בשלהי שנת 2025, נועדה להתוות מדיניות לקידום המדע בישראל. בין היתר הוועדה פועלת לבחינת דרכים ליישום ההמלצות שנכללו [בדוח מצב המדע 2025](#).

אחת הסוגיות שמעסיקות את הקהילה המדעית בישראל היא באיזו מידה ובאילו אופנים יש לקדם מחקר בעל אופי יישומי. בין השאר נדונה בימים אלה הקמתה של "קרן לאומית למדע יישומי" (IASF) (להלן: "הקרן"), שתפעל לצידה של הקרן הלאומית למדע (ISF). כמפורט בהמשך, בשנת 2025 הפעילה ות"ת, בשיתוף משרד החדשנות, המדע והטכנולוגיה (להלן: "משרד המדע"), תוכנית ניסיונית, שכונתה "תוכנית למימון מחקרי הוכחת היתכנות" (להלן: "הפיילוט"). דיון בתוצאות הפיילוט ובלקחים מהפעלת התוכנית מובא בהמשך (ראו "ממצאי התוכנית הניסיונית"). בימים אלה נבחנת בוות"ת האפשרות להפעיל מחזור שני של התוכנית, עדיין במסגרת ניסיונית.

ות"ת פנתה לאקדמיה הלאומית למדעים כדי לשמוע את עמדתה בשאלת ייסוד הקרן. מכיוון שוות"ת עדיין בוחנת בימים אלה את הקמת הקרן, ועדת המשנה של ועדת מפת הדרכים למדע מציגה כאן את המלצותיה בעניין הקרן עוד לפני שהושלם האפיון של קווי המדיניות העקרוניים בעניין קידום המדע. המידע שמובא כאן מבוסס על נתונים שמסרו לוועדה הגורמים שנפגשה עימם ועל מקורות שזמינים בפרסומים רשמיים. ועדת המשנה ממליצה להקים קרן למחקר אקדמי יישומי. הקרן אמורה לפעול על פי חמישה עקרונות יסוד אלה:

- המימון הציבורי של מחקר יישומי באקדמיה צריך להיות מיועד לתחומים של מחקר יישומי שבהם אין די במקורות המימון הנוכחיים; בעיקר למחקרים שעשויים לפתור בעיות מעשיות, ולפיכך יש להם פוטנציאל מסחרי או חברתי, אך טרם הבשילו לכדי הוכחת היתכנות (proof of concept). על המחקרים להיות בתחומים שיציעו החוקרים (bottom-up).
- הקרן תתמוך הן במחקרים בעלי פוטנציאל מסחרי הן במחקרים שעשויים לתרום לחברה ולציבור. הקמת הקרן מבוססת על ההכרה בחשיבות מימונו של מחקר יישומי וטרום-יישומי גם במדעי החברה והרוח, שבהם מקורות המימון הזמינים כיום מוגבלים מאוד.
- המימון הציבורי של מחקר יישומי באקדמיה לא יבוא על חשבון המימון הציבורי של המחקר הבסיסי באקדמיה, אלא יתווסף אליו.

- הקרן למחקר אקדמי יישומי לא תבוא במקום הפעילות של משרד המדע (ובייחוד של קרן המחקרים בו), או במקום הפעילות של המדענים הראשיים במשרדי הממשלה. למדענית הראשית במשרד המדע ולמדענים הראשיים נועד תפקיד חשוב בייזום מחקרים יישומיים שהן המועצה הלאומית למחקר ופיתוח אזרחי (המולמו"פ) הן המשרדים הממשלתיים רואים בהם עדיפות לאומית. מדיניות מבוססת מחקר ורתימת המחקר המדעי לקידום פתרון בעיות שמוגדרות מטרות לאומיות הן יעדים חשובים שאסור שייפגעו בשל הקמת הקרן הנדונה כאן. כך גם באשר לרשות החדשנות, שגם לה קרן מחקר יישומי בעלת מאפיינים ייחודיים, ואף היא צריכה להישמר כמסגרת נפרדת. שלוש הקרנות ישלימו זו את זו ולא יבואו זו על חשבון זו.
- בחירת המחקרים שיזכו למימון צריכה להתבסס, בראש ובראשונה, על אמות מידה של מצוינות מחקרית, אך גם על אמות מידה שעיקרן סיכויי המימוש של המחקרים לכדי יישום מסחרי או ציבורי. הכרחי להבטיח את עצמאות הקרן, כדי לוודא שהבחירה תיעשה לפי אמות מידה ענייניות בלבד. לשם כך יש להפעיל אותה במתכונת ארגונית דומה לזו שבה פועלת הקרן הלאומית למדע.

ב. הצורך בקידום מחקר יישומי

ההמלצה לשקול להקים את הקרן נכללה ב**דוח מצב המדע 2025** של האקדמיה הלאומית למדעים. בין היתר נקבע בדוח כך:

[יש] צורך בחיזוק הממשק בין המחקר הבסיסי לבין המשק, החברה והתעשייה. צורך זה ניכר בכלל תחומי המחקר: במדעי החברה והרוח הודגשה העברת הידע מהמחקר הבסיסי לתחומי החינוך, הבריאות, הרווחה והתרבות וכן עיסוק בסוגיות של מדיניות; במדעים המדויקים הודגש הצורך בחיזוק הממשק בין מחקר בסיסי לתעשייה ברמת ההון האנושי, תשתיות מחקר ותוכניות מחקר משותפות; ובמדעי החיים והרפואה הודגשה העברת הידע לבתי החולים ולתחום הביוטכנולוגיה (עמ' 14).

ועדת מצב המדע מצאה כי השגת יעד זה מחייבת "שינוי תפיסה בהיבטים מסוימים של התנהלות המחקר באקדמיה", ולשם כך נדרשים "התאמות רגולטוריות, שינויים מהותיים בהתנהלות האוניברסיטאות וות"ת לנוכח אתגרי המדע היישומי", וכן "הרחבת המקורות התקציביים למטרות אלו, למשל הקמת קרן לאומית למחקר יישומי" (עמ' 10).

שני ההיבטים הללו – ההבחנה שבין מדע (או מחקר) יישומי לבין מדע (או מחקר) בסיסי או תאורטי, וההכרה בקיומה של תפיסה נוהגת באקדמיה באשר לסוג המחקר שראוי שיערך בה – הם נקודות המוצא של הדיון המובא כאן בדבר הקמת הקרן.

ב.1. ההבחנה בין מחקר בסיסי למחקר יישומי

ההבחנה בין מדע (או מחקר) בסיסי לבין מדע (או מחקר) יישומי אינה חדה, ותלויה בתכליתו של המחקר. **מדע בסיסי או תאורטי** עוסק בעיקרו בניסיון להבין תופעות ולהסבירן, היינו באיתור מנגנונים, בזיהוי סדירויות ובניסוח חוקי טבע, באפיון תאוריות שמסבירות התנהגות של אנשים כפרטים וכקבוצות, ובהיבטים נלווים. במילים אחרות, מחקר בסיסי עוסק בעיקרו בניסיונות לאפיון סיבתיות בעולם. לעומת

זאת מדע יישומי או תרגומי תכליתו להציע פתרונות לבעיות מעשיות (תרופות, טיפולים לריפוי מחלות, פיתוח מכשירים ועוד), או בסוגיות של מדיניות (כגון התמודדות עם כשלי שוק ועם תופעות חברתיות כמו עוני ואישוויון והפרת חוק). לעיתים המחקר היישומי מבוסס על תובנות שפותחו במחקר בסיסי ומטרתו לתרגמן לעולם המעשה, ולעיתים המחקר היישומי מצביע על מתאם (קורלציה) בין אמצעים מסוימים לבין תוצאות ומציע שימוש מעשי במתאם זה.

ההבחנה בין התחומים אינה חדה: מחקר בסיסי מבוסס גם הוא על תצפיות ועל זיהוי תופעות טבע ותופעות חברתיות, וגם לו עשויות להיות השלכות מעשיות, אך תכליתו העיקרית היא להבין את המנגנונים שיוצרים את התופעות האלה ומשפיעים עליהן; מחקר יישומי מחייב גם הוא הבנה של תופעות ושל הסיבות להן, אך תכליתו העיקרית היא מעשית, פתרון בעיות: מכאן שהבנת הסיבות לתופעות היא אמצעי ולא מטרה בפני עצמה. הבחנה זו באשר לתכלית המדע באה לידי ביטוי גם באופן ההערכה של המחקר. עיקר תכליתו של מחקר יישומי היא לפתור בעיות, ולפיכך ההערכה של איכות המחקר מבוססת על בחינת הסיכויים שהסוגיה הנחקרת אכן תוביל לפתרון בעיות או לקביעת מדיניות ועל הערכת יעילותו של הפתרון הצפוי.

מקובל להבחין בין תשע רמות של מוכנות טכנולוגית (Technology Readiness Level – TRL) והן: 1 – עקרונות בסיסיים שנצפו; 2 – רעיון טכנולוגי מנוסח; 3 – הוכחת תוכן באופן אנליטי או בניסוי; 4 – אימות הטכנולוגיה במעבדה; 5 – אימות הטכנולוגיה בסביבה רלוונטית; 6 – הדגמת הטכנולוגיה בסביבת אמת; 7 – הדגמת אבטיפוס בסביבה מבצעית; 8 – השלמת המערכת והסמכתה לפעול בתנאים הנדרשים; 9 – המערכת הושלמה והוכחה בסביבה מבצעית.¹

2.2. התפיסה המדעית הנוהגת במחקר האקדמי

עיקר העיסוק במחקר מחוץ לאקדמיה הוא יישומי. שלושת המגזרים שעוסקים במחקר – בעיקר המגזר העסקי, שפועל למטרות רווח, ובמידה פחותה המגזר הממשלתי והמגזר החברתי, שפועלים שלא למטרות רווח – מנסים להביא לפתרון בעיות ומתמקדים בפיתוח מוצרים ובצעדי התערבות שישפרו את המציאות החברתית ויקדמו את הרווחה. בצד זאת החלו בשנים האחרונות גופים עסקיים גדולים להשקיע משאבים ניכרים גם במחקר בסיסי. ביטוי בולט לכך הוא זכייתם של חוקרים מחברת גוגל בפרסי נובל בפיזיקה ובכימיה.

לעומת זאת המחקר המדעי האקדמי עוסק בעיקר במדע בסיסי או תאורטי. החוקרות והחוקרים חופשיים לעסוק בתחומי מחקר ובאופני מחקר על פי ראות עיניהם. כל חוקר וחוקרת רשאים לבחור את התמהיל המיטבי, בעיניהם, בין מחקר בסיסי למחקר יישומי. עם זאת החוקרים אינם פועלים בחלל ריק, ולגורמים סביבתיים השפעה מכרעת על בחירתם באיזה מחקר לעסוק. זאת ועוד, בבחירת נושאי המחקר הם מושפעים

¹ בתחומים של ביורפואה הרמות השונות באות לידי ביטוי בשלבים הבאים:

1: Basic scientific principles are observed and reported; 2: Technology concept/application is formulated (e.g., target identification, hypothesis); 3: Analytical/experimental proof of concept; in vitro or limited in vivo studies; 4: Validation in laboratory/non-GxP, animal models; 5: Validation in a relevant environment (e.g., GLP safety/toxicity studies in animal models); 6: Clinical validation in relevant environment (e.g., Phase 1 clinical trials/first-in-human); 7: Prototype demonstration in operational/clinical environment (e.g., Phase 2 trials); 8: System/technology qualified (e.g., Phase 3 trials, GMP validation, FDA submission); 9: Actual system proven through successful, approved, and authorized use (Market Launch).

גם מתפיסות מקובלות בקהילה המדעית הרלוונטית, ולפיכך גם מן הסיכוי לפרסם את תוצאות המחקר בכתבי עת מובילים ולזכות במענקי מחקר תחרותיים ובמוניטין בעולם המדע. החוקרים מושפעים מן החינוך המדעי שקיבלו, ולפיכך מן האתוס המדעי המקובל בעולם האקדמי, וגם מגורמים פנימיים אחרים, כמו מידת הרצון של תלמידי מחקר וחוקרים לשתף עימם פעולה, סיכוייהם להשיג משרה באקדמיה, לקבל קביעות ולעלות בדרגה. בחירת נושאי המחקר מושפעת גם מן הצורך במציאת מקורות למימונו, היינו מימון השכר של החוקר עצמו (שמתקבל מן המוסד שבו הוא פועל), השכר והמלגה של עובדים ושל תלמידי מחקר ששותפים לעריכת המחקר, רכישת האמצעים שנחוצים לביצוע המחקר. בשל מכלול שיקולים אלו החוקרים במוסדות האקדמיים מתמקדים בעיקר במחקר בסיסי או תאורטי.

האתוס המדעי המקובל בקהילה האקדמית הוא של מחקר בסיסי. הקהילה המדעית נוהגת להעריך מחקרים, ולפיכך גם חוקרים, על פי אמות המידה המקובלות במחקר בסיסי. כך מתקבלות החלטות באשר לקבלת מאמרים לפרסום בכתבי העת המובילים, להצגת מחקר בכנסים מדעיים, לבחירת הזוכים בפרסים מדעיים יוקרתיים, להזמנת חוקרים להשתתף בקבוצות מחקר ועוד. המעמד האקדמי הבינלאומי של מוסדות אקדמיים מושפע בעיקר מן ההצלחה של החוקרים במחקר בסיסי. זאת ועוד, לנוכח ההזדמנויות הרבות למדי לעסוק במחקר יישומי מחוץ לאקדמיה, במסגרות שבהן התנאים הכספיים טובים לאין שיעור מאלו המקובלים באקדמיה, מרבית החוקרים שבחרים לעסוק במחקר יישומי עושים זאת במסגרות לא אקדמיות. אלה שבחרים במסגרת האקדמית הם לרוב מי שעיקר עניינם הוא במחקר בסיסי. המחקר הבסיסי מתאים לסוג הפעילות המקובל באקדמיה, שכן הוא מבוסס לא אחת על השתתפות בקהילה של חוקרים שמעמיקה בהבנת תחומים צרים יחסית, והוא גם שעומד במוקד ההכשרה האקדמית של הסטודנטיות והסטודנטים.

גם מבחינת התקציב יש העדפה באקדמיה למדע בסיסי. את תקציבי המחקר האישיים מעניקה הקהילה המדעית הרלוונטית לאחר שבחנה את איכות המחקר לפי אמות מידה של מחקר בסיסי. בישראל, כמו במרבית המדינות הדמוקרטיות בעולם, הקרן הלאומית למדע עוסקת במימון של מחקר בסיסי. כך מנוהלים גם תקציבי המוסדות: כמעט כל התקציב שמוקצה להישגים בתחום המחקר – תקציב שמקצה ות"ת, ותקציב שמקורו בתקורה מתקציבי מחקר אישיים – מבוסס על הערכה של איכות המחקר לפי אמות מידה של מחקר בסיסי.

לחוקרים וגם למוסדות יש אפוא תמריצים רבים לעסוק בעיקר במחקר בסיסי. עם זאת בשנים האחרונות הולכת וגוברת הנטייה לערוך מחקרים יישומיים באקדמיה, בעיקר מסיבות כלכליות. בזכות ההשקעה הרבה במחקר ובפיתוח אזרחי במגזר העסקי בישראל, אפשר להשיג ביתר קלות – מגופים עסקיים, ממשלתיים וחברתיים, ובמידה מסוימת גם מקרנות כמו ERC ומגופים פילנתרופיים – מקורות למימון מחקר בעל אופי יישומי. בעיקר גובר העניין במסחור ידע שמקורו באקדמיה, בשל הקלות הניתנות לחברי סגל בהקמת חברות הזנק והענקת חלק ניכר מן הקניין הרוחני לחוקרים עצמם.

עם זאת המחקר היישומי באקדמיה עדיין מוגבל בהיקפו. יש לכך שלוש סיבות עיקריות: ראשית, הגופים המסחריים שמממנים את המחקר היישומי בשלבים שבהם המוכנות הטכנולוגית נמוכה (והגופים הממשלתיים המממנים אותו חלקית, כמפורט בהמשך), נוטים לרוב לקבוע בעצמם את תחומי המחקר שימומנו, ואינם מעניקים בעניין זה די חופש פעולה לחוקרים. כמו כן המחקר האקדמי, גם זה היישומי,

נערך לרוב בשלב שבו הסיכויים שניב פתרונות ישימים לבעיות מעשיות הם נמוכים יחסית. בהיעדר מידה מספקת של הוכחת היתכנות לישימות המחקר, הנכונות של גורמים מסחריים להשקיע במימון מחקר יישומי בשלביו המוקדמים מוגבלת מאוד; שנית, הנגישות למקורות המממנים מחקר יישומי היא כמעט רק בתחומים בעלי פוטנציאל מסחרי רב ולא בתחומים אחרים, וקשה במיוחד להשיג מימון למחקר יישומי המבקר את מדיניות הממשלה או את זו של תאגידים דומיננטיים בשוק; לבסוף, אמות המידה לקליטה, לקביעות ולקידום באקדמיה ממשיכות להיות מבוססות על אלה המקובלות במחקר בסיסי. לחוקרים יש אפוא תמריץ שלילי להקדיש את זמנם למחקר יישומי, והתוצאה היא שהיקף המחקר היישומי במוסדות האקדמיים בישראל נמוך מן הרצוי.

ב.3. האינטרס הציבורי

האינטרס הציבורי הוא שהמחקר האקדמי יעסוק ברובו במחקר בסיסי. קידום הרווחה מחייב כמובן השקעה הן במחקר בסיסי הן במחקר יישומי (שמבוסס במידה רבה על ממצאי המחקר הבסיסי), אולם בעוד שלגורמים פרטיים יש תמריצים רבים להשקיע במחקר יישומי (הפקת רווח, פתרון בעיות), מידה השקעתם במחקר בסיסי היא לרוב נמוכה מהדרוש מבחינת האינטרס הציבורי. פירותיו של מחקר בסיסי מיטיבים לרוב עם כלל הציבור, אך אינם מקנים זכויות קניין רוחני ואין בצידם רווח כספי או יכולת להשפיע על מדיניות ציבורית. זהו מחקר עתיר סיכונים הדורש לא אחת השקעה של משאבים רבים. מכאן שהשוק הפרטי אינו נוטה לממנו, ובלא השקעה ציבורית אין לו די מקורות מימון.

יתר על כן, בשנים האחרונות גוברים הלחצים החיצוניים להעדיף מחקר יישומי באקדמיה. מבחינת המוסדות האקדמיים, מחקר יישומי הוא מחקר שלרוב קל יותר לשווקו לתורמים בכוח, שלא אחת מתעניינים בפתרון של בעיות מעשיות. גם גורמי ממשל מעדיפים הישגים ופתרון בעיות בטווח הקצר ותמיכה במחקר שקל יותר להעריך את תרומתו למשק. גורמים אלה עלולים לגרום לנטייה מסוכנת מבחינת האינטרס הציבורי הכללי להעדיף מחקר יישומי ולא מחקר בסיסי.

זאת ועוד, במדינת ישראל היקף ההשקעה במחקר אזרחי שמחוץ לאקדמיה הוא גבוה במיוחד, כמפורט בדוח מצב המדע 2025 (עמ' 44–47): במדינות המפותחות (OECD) ההוצאה הלאומית הממוצעת למחקר ופיתוח אזרחי מתוך סך התוצר המקומי הגולמי היה בשנת 2023 כ־2.5%; בשלוש המדינות המובילות שוודיה, ארצות הברית ושווייץ כ־3.5%; ובישראל 6.3%. בערכים מוחלטים, מדובר בהשקעה של כ־120 מיליארד ש"ח בשנה במחקר ופיתוח אזרחי. לעומת זאת שיעור ההוצאה הלאומית למחקר שנערך באקדמיה בישראל הוא נמוך מן המקובל: מתוך סך ההוצאה הלאומית למחקר ופיתוח אזרחי רק 5.5% מוקצים למחקר באקדמיה, לעומת כ־14% בממוצע במדינות המפותחות. הדבר נובע מההיקף הגדול במיוחד של מחקר ופיתוח אזרחי במגזר העסקי, אך גם מהשקעה נמוכה במיוחד במחקר באקדמיה. התוצאה היא שכבר כיום ההשקעה במחקר היישומי בישראל מחוץ לאקדמיה היא רבה מאוד, במונחים מוחלטים ויחסיים, ועיקר המחסור הוא דווקא בהשקעה במחקר בסיסי, שנערך כאמור כמעט כולו באקדמיה.

עם זאת יש הצדקה גם לקידום מחקר יישומי באקדמיה. המחקר היישומי באקדמיה שונה לא אחת במהותו מזה שבמסגרות לא אקדמיות. עיקר ייחודו בכך שהחוקרים העוסקים בו עוסקים גם במחקר בסיסי, ובכך משתפרת מאוד איכותו. יתרה מזו, כוח האדם שמכשירה האקדמיה צפוי ברובו לעסוק בפעילות מחקר מחוץ

לאקדמיה, כלומר במחקר יישומי. כדי לענות על צורכי המשק ולהיענות להעדפות של רבים מתלמידי המחקר, חשוב שההכשרה האקדמית – בעיקר של תלמידי מחקר – תכלול גם רכיב משמעותי של מחקר יישומי. חשוב לעודד מחקר יישומי גם במכללות האקדמיות בישראל, אף ששם מלכתחילה האתוס המדעי מכון יותר לעיסוק במחקר יישומי.

חוקרות וחוקרים שמבקשים לעסוק במחקר יישומי באקדמיה, מתמודדים לא אחת עם אתגרים מעשיים נכבדים. כאמור, האתגר העיקרי הוא בהשגת מקורות כספיים למימון המחקר. קרנות המחקר, ובראשן הקרן הלאומית למדע, מיועדות כמעט תמיד למימון מחקר בסיסי. במרבית המקרים גופים מסחריים – וכמפורט בהמשך גם גופים ממשלתיים וחברתיים, אם כי באופן חלקי – נכונים להשקיע במחקר יישומי רק לאחר שהושגה מידה מספקת של הוכחת היתכנות, כלומר לאחר שהושגו במחקר תוצאות המעידות על סיכויים גבוהים יחסית שהמחקר יניב פתרונות ישימים לבעיות מעשיות. השגה של הוכחת היתכנות כרוכה לא אחת בהשקעת משאבים ניכרים במחקר, ובהיעדר מקורות לכך, לצד התמריץ הפנימי המוגבל, התוצאה היא, כאמור לעיל, השקעת חסר במחקר יישומי באקדמיה. מכאן שיש הצדקה להגדלת היקף ההשקעה הציבורית במימון מחקר יישומי אקדמי.

ג. מקורות קיימים למימון של מחקר יישומי אקדמי

ג.1. מימון מחקר בסיסי – הקרן הלאומית למדע

מקור מרכזי למענקי מחקר אישיים באקדמיה הוא התקציב של הקרן הלאומית למדע. הקרן נוסדה בשנת 1972 כ"זרוע למחקר בסיסי" באקדמיה הלאומית למדעים (ולאחר מכן שונה שמה ל"קרן למחקר בסיסי"). בשנת 1995 הוקמה הקרן כעמותה עצמאית בשם "הקרן הלאומית למדע" והופרדה מהאקדמיה הלאומית למדעים. [בקרן](#) מכהנים שלושה גופי ניהול: **מועצת הקרן**, שבה 11 חברים, מהם מכהנים מתוקף תפקידם נשיא האקדמיה הלאומית הישראלית למדעים (יו"ר) ונציגי האקדמיה הלאומית, יו"ר ההנהלה האקדמית של הקרן, יושב ראש ות"ת, וכן מדענים ונציגי ציבור. המועצה מתווה את מדיניות הקרן, מאשרת את תקציבה וממנה את הוועד המנהל של הקרן ואת ההנהלה האקדמית; **ההנהלה האקדמית**, שבה חמישה חברים – יו"ר ההנהלה וארבעה ראשי התחומים (מדעי הרוח, מדעי החברה, מדעי החיים והרפואה והמדעים המדויקים והטכנולוגיה), כולם חברי סגל בדרגת פרופסור מן המניין. ההנהלה אחראית לתכנון הפעילות האקדמית של הקרן ובכלל זאת: ייזום וגיבוש מסלולי מחקר, קביעת סטנדרטים מדעיים ואתיים להפעלת מערך השיפוט וההערכה, גיבוש עקרונות שעל פיהם נבחרות וממונות תוכניות המחקר, הצגת תוכניות הקרן וצרכיה בפני הגופים המממנים, וקיום קשרים וחילופי מידע עם קרנות מחקר לאומיות ואחרות; **הוועד המנהל של הקרן**, שבו חמישה מחברי מועצת הקרן, מהם לפחות אחד נציג ציבור. תפקידו של הוועד לפקח על אופן ניהול ענייני הקרן בידי המנכ"ל, לדווח על כך למועצת הקרן ולהמליץ לה על תקציב הקרן.

מספר המענקים שמעניקה הקרן עלה מ-87 מענקים ב-1972 ל-2,649 מענקים ב-2025. לפי הגדרת תפקידה, הקרן עוסקת אך ורק במימון של מחקר שמוגדר מדע בסיסי, ואינה מממנת מחקרים בעלי אופי יישומי. הקרן מאופיינת בשיעור נמוך של הוצאות: [בתשפ"ו, 2025/26](#), היה שיעור הוצאות המנהל והמחשוב של הקרן כ-4.3% בלבד (כ-35 מיליון ש"ח) מסך התקציב הכולל (כ-810 מיליון ש"ח).

ג.2. מימון מחקר יישומי באמצעות שיתוף פעולה בין חברות מסחור ידע של המוסדות האקדמיים והתעשייה

מדינת ישראל מאופיינת, כאמור, בהשקעה גבוהה במיוחד של המגזר העסקי במחקר ובפיתוח אזרחי (כ־120 מיליארד ש"ח בשנה). השקעה זו כוללת גם מימון של מחקר יישומי באקדמיה במסגרת הסכמים עם המוסדות ועם החוקרים. לצד המגזר העסקי פועלים בישראל ארגוני חברה אזרחית, שאף הם משקיעים – אם כי בהיקף קטן לאין שיעור מהמגזר העסקי – במחקר יישומי באקדמיה, בעיקר במדעי החברה. פעילות מחקרית זו, במגזר העסקי והחברתי, נעשית כמעט תמיד במתכונת ריכוזית, שבה קובעי המדיניות בארגון הממשלתי או החברתי מכתיבים את נושאי המחקר ומעדיפים מחקר שצפוי להשפיע השפעה ישירה ומהירה על תחומי הפעילות של הארגון.

במוסדות האקדמיים, לפחות באוניברסיטאות, פועלות חברות יישום ומסחור ידע (Technology Transfer Office – TTO), שאחד מתפקידיהן העיקריים הוא ליצור שיתופי פעולה בין חוקרים במוסד האקדמי לבין יזמים עסקיים. הגופים הללו פועלים בשלושה מסלולים עיקריים: האחד הוא סיוע לחוקרים במסחור ידע שפותח והגיע לשלב בשלות מתאים, ברישום פטנט, בהקמת חברת הזנק ובמכירת ידע בדרך של קבלת תמלוגים. המסלול השני והשלישי נוגעים למימון מחקר יישומי בשלביו המוקדמים יותר (שאת עיקרו מממנת קרן המחקר היישומי של רשות החדשנות, כמפורט בהמשך): המסלול השני עוסק באיתור צרכים בקרב גורמים שמחוץ לאוניברסיטה, בעיקר במגזר העסקי, לרוב בעקבות פניות אל חברת היישום, ובאיתור חוקרים במוסד שעשויים למצוא עניין בשיתוף פעולה לקידום מחקר שגורמים חיצוניים הביעו בו עניין. שיתוף הפעולה יכול להתקיים בדרך של מחקר ממומן שנערך במעבדות המחקר במוסד, או בדרך של הקמת מיזם משותף; המסלול השלישי הוא ייזום של הקמת קרנות הון סיכון שישקיעו במחקרים שנערכים במוסד עצמו.

בחלק מן המוסדות, ובכללם מכון ויצמן (במסגרת "בינה" – יחידה למחקר טרום-יישומי) ואוניברסיטת בר-אילן (מרכז יישומי), פועלות יחידות ייעודיות לקידום מחקר יישומי בשלביו המוקדמים. למשל, "בינה" במכון ויצמן מעניקה מענקי מחקר ממקורות פילנתרופיים לחוקרים בשלב טרום-יישומי. המענקים ניתנים בעקבות הערכה של האיכות המדעית ושל סיכויי המסחור והיישומיות של המחקר, ובהתבסס על אבני דרך שבהן נדרש הפרויקט לעמוד, לשם הוכחת היתכנות. המטרה היא לגשר בין מחקר בסיסי לבין מחקר יישומי באמצעות סיוע הן במימון הן בייעוץ באשר להיתכנות המחקר היישומי בשלבים שבהם הסיכון עדיין גבוה, ולכן עוד אין מימון שמקורו בתעשייה.

ג.3. קרנות מחקר יישומי של האיחוד האירופי

קרנות מחקר בינלאומיות, וכן קרנות פילנתרופיות, מציעות מענקים למחקר יישומי אקדמי; למשל המענק [Proof of Concept \(POC\)](#) שמעניקה מועצת המחקר של האיחוד האירופי (ERC) ותומך במחקר יישומי שנובע ממחקר בסיסי שזכה למענק באחת התוכניות של ERC. אפשר להגיש בקשות בעת שהמענק למחקר בסיסי עדיין בעיצומו או כשנה לאחר שהמחקר הסתיים, ויש להצביע על הזיקה שבין המחקר הבסיסי לזה היישומי. לפי הגדרות הקרן, מענקי POC של ERC נועדו לסייע בקידום פוטנציאל החדשנות המסחרי והחברתי של המחקר ש־ERC מממנת. המענק מיועד, בין היתר, לקידום שיתופי פעולה עם גורמים עסקיים

וציבוריים לשם המשך פיתוח המחקר.² המענקים בתוכנית זו הם בסכום אחיד של 150 אלף אירו ל-18 חודשים (סכום נמוך יחסית למקובל במענקים למחקר בסיסי שמעניקה ERC). מספר הזכיות של חוקרים מישראל במענקים אלה עומד בחמש השנים האחרונות על כ-15–20 בשנה (מלבד 2025, שבה זכו רק 8 הצעות מחקר). מבחינת המספר הכולל של הזוכים ישראל מדורגת במקום השביעי. מרבית ההצעות הזוכות מישראל הן במדעי החיים, מיעוטן במדעים המדויקים, ובממוצע הצעה אחת בשנה במדעי החברה והרוח.

קרן חשובה נוספת של האיחוד האירופי, שהחלה לפעול ב-2021, היא European Innovation Council (EIC). הקרן מציעה מענקים בסכומים גבוהים בשישה מסלולים. שני המסלולים הרלוונטיים לחוקרים באקדמיה הם: [EIC Pathfinder](#), שמיועד למה שמכונה שם "Deep Tech Projects", ומסייע לקדם פרויקטים ברמה מדעית וטכנולוגית גבוהה, לרמת מוכנות טכנולוגית של 1 עד 4 בסולם בן 9 השלבים של TRL. המענקים הם בסכום של עד 4 מיליון אירו לפרויקט (ולצידם אפשר לקבל booster grant בסך 50 אלף אירו, לשם בחינת פוטנציאל המסחור של תוצאות של מחקר). המענקים נועדו לממן מגוון היבטים של מחקר בעל פוטנציאל יישומי.³ הקרן מגדירה בכל שנה תחומי מחקר בעלי עדיפות (EIC Pathfinder Challenge) ומוקצים להם כ-35% מהתקציב הכולל. השאר מוקצה ללא הגבלה נושאת (EIC Pathfinder Open). במסלול זה זכו חוקרים מישראל בכ-7 מענקים בממוצע בשנה.

המסלול השני במסגרת זו הוא [EIC Transition](#), שנועד לקדם מחקר יישומי לשלבים מתקדמים יותר של יישום – עד לרמת מימוש 6 של TRL. המענקים הם בהיקף של עד 2.5 מיליון אירו.

ג.4. קרן המחקר היישומי של רשות החדשנות

המימון הציבורי של מחקר יישומי בישראל נועד בעיקר למגזר העסקי, בעיקר דרך הרשות לחדשנות, שהיא תאגיד סטטוטורי.⁴ עם זאת רשות החדשנות מציעה גם מענקי מחקר למדע יישומי באקדמיה בשלושה מסלולים, הנכללים במה שמכונה "[מסלול הטבה מס' 5 – קרן המחקר היישומי באקדמיה ובתעשייה](#)" (פירוט בהמשך). קרן מחקר זו נועדה לקדם מחקר יישומי באקדמיה בשיתוף התעשייה. בשנת 2025 היא תקציבה הכולל כ-400 מיליון ש"ח. אפשר להגיש בקשות רק דרך חברות היישום במוסדות המחקר, שמייצגות את החוקרים (ולא דרך רשות המחקר במוסד).

² לפי הפירוט בהנחיות הקרן, המענקים מיועדים, בין היתר, לאפשר למחקרים במימון ERC להתקדם במסלול המוביל ממחקר פורץ גבולות לעבר חדשנות. מענק הוכחת היתכנות (proof of concept) יסייע, בין היתר, בבחינה, בניסוי, בהדגמה ובאימות של הרעיון; בעריכת מחקר הנדרש לביצוע הפעילויות הנזכרות ולמתן מענה לחולשות שהתגלו במהלך; בבירור ההיתכנות, הסוגיות הטכניות והכיוון הכולל; בהבהרת אסטרטגיית ההגנה על זכויות קניין רוחני או העברת ידע; בשילוב שותפים מהתעשייה, מארגונים חברתיים או תרבותיים, קובעי מדיניות וכל בעל עניין פוטנציאלי אחר הנותן מענה לתרגום תוצאות המחקר לחדשנות; ובהערכת משתמשי הקצה הפוטנציאליים של החדשנות הצפויה.

³ לפי הפירוט בהנחיות הקרן, המענקים מיועדים, בין היתר, למטרות האלה: EIC Pathfinder היא תוכנית מימון הפועלת במסגרת Horizon Europe ומציעה תמיכה לקבוצות מחקר בדרכים האלה: מימון מחקרים שמטרתם פיתוח התשתית המדעית העומדת בבסיסן של טכנולוגיות פורצות דרך; תמיכה בשלבים הראשוניים ביותר של פעילות מחקר ופיתוח בתחומי המדע, הטכנולוגיה וה-Deep-Tech; חתירה לקידום כיווני מחקר חדשניים ופורצי דרך במדע ובטכנולוגיה אשר יש בכוחם לחולל שינוי מהותי בתחומי ידע ובשווקים קיימים או להצמיח הזדמנויות חדשות; וקידום מימושם של פתרונות טכנולוגיים חדשניים, לשם איתור, פיתוח והרחבה של טכנולוגיות פורצות דרך וחדשנות משבשת ברחבי אירופה.

⁴ המסלולים שמפעילה הרשות למימון מ"פ בתעשייה: מסלול חממות טכנולוגיות, מסלול מעבדות לחדשנות טכנולוגית, מסלול מחקר יישומי בתעשייה, מסלול pre-seed, מסלול תנופה ועוד.

הרשות מפעילה, כאמור, שלושה מסלולי תמיכה שרלוונטיים לחוקרים באקדמיה. הראשון שבהם הוא **"מסלול מחקר יישומי באקדמיה"**, שנועד לקידום "מחקר יישומי כהמשך למחקר בסיסי קודם שבוצע באמצעות אותה קבוצת מחקר". לפי הנחיות הקרן, "על המחקר להוכיח חדשנות וראשוניות בהיבט של היישום התעשייתי, ותוצאותיו צריכות להיות הדירות וישימות בתעשייה הישראלית, ובכך להקנות ערך מוסף גבוה לכלל המשק". התקציב הוא עד 1,250,000 ש"ח לתקופה של עד שלוש שנים למחקר שעורך חוקר יחיד, ותוספת של עד 250 אלף ש"ח לכל חוקר נוסף, לכל היותר שלושה חוקרים. אין חובה לשלם תמלוגים לרשות החדשנות בגין ידע שהושג במימון הקרן. אפשר להגיש את ההצעה בשיתוף "תאגיד תומך", ששותף להנחיה המקצועית ולקביעת יעדי המחקר, משתתף במימון בשיעור של 10% מעלות התוכנית ומקבל זכות ראשונים להשגת הסכם למסחור הידע עם מוסד המחקר (ואפשר לקבל גם מימון מיוחד למומחה טכנולוגי עסקי שייפעץ לצוות המחקר בפרויקט, ויגביר בכך את הסיכוי למסחורו). הקרן מתנה את המימון בכך שזכויות הקניין הן על הידע שיווצר במחקר הבסיסי הן על מסחורו יהיו בבעלותו הבלעדית של מוסד המחקר. לקרן זו מוגשות כ־200 בקשות למחקר יישומי אקדמי בשנה, ושיעור הזכייה גבוה, 40%–50%.

מסלול התמיכה השני הוא **"מסלול מאגדי מחקר יישומי"**. במסלול זה מוענקים מענקים גדולים, בהיקף של כ־60 מיליון ש"ח לבקשה, למחקרים שיש בהם שיתוף פעולה בין מספר רב יחסית של קבוצות מחקר – חלקן מהאקדמיה וחלקן מהתעשייה – שעוסקות במחקר יישומי בנושא משותף. במסגרת זו פועלים 17 מאגדים שזוכים למימון.

מסלול התמיכה השלישי הוא **"מסלול מחקר יישומי בתעשייה"**, המיועד לחברות מסחור ידע של המוסדות האקדמיים, לקבוצה שיש בה עד שלוש קבוצות מחקר, וכן לחברות תעשייתיות, שרשאיות לרכוש בכספי המענק מחקר יישומי מחוקרים באקדמיה.

לפי הפירוט בהנחיות הקרן, שלושת המסלולים נועדו להביא את המחקר לשלב של רמת מוכנות טכנולוגית 5 (מתוך 9). ההגשה למסלול מחקר יישומי באקדמיה אפשרית כאשר הפרויקט הגיע לרמת מוכנות של 3 לפחות, אם כי במקרים מסוימים, כך נמסר, ניתנים מענקים גם כשרמת המוכנות היא 2. בשני המסלולים האחרים אפשר להגיש החל מרמת מוכנות 2. הקרן פתוחה להגשות אחת לחודש במשך כל השנה, ותוצאות השיפוט מתקבלות בתוך 12 שבועות. על מוסד המחקר לדווח פעם בחצי שנה על התקדמות הפרויקט בדוח נפרד לכל חבילת עבודה. רק שיתוף פעולה עם חברות ישראליות זוכה למימון.

לפי אמות המידה שנקבעו, "על המחקר להיות חדשני וראשוני בהיבט של היישום התעשייתי, תוצאותיו צריכות להיות ישימות בתעשייה בארץ ובעלות ערך מוסף גבוה לכלל המשק" ומכוונות לשוק העולמי. נבחנות "רמת החדשנות הטכנולוגית של המחקר, לרבות מידת המורכבות והעומק שלו וכן היתכנותה של הבקשה", לצד איכות המחקר הבסיסי שהבקשה מושתתת עליו. מובאים בחשבון גם יכולתה של חברת היישום של המוסד האקדמי לקדם את מסחור הידע והפוטנציאל העסקי הגלום בטכנולוגיה. הקרן אינה מתמקדת דווקא באתגרים לאומיים (top-down) ובוחנת הצעות בכל התחומים (bottom-up), למעט במקרים שבהם היא משמשת כלי לביצוע תוכניות לאומיות.

המאפיין העיקרי של מענקי המחקר של הרשות לחדשנות הוא שיתוף הפעולה המוקדם עם התעשייה. ההצעות נשפטות במיקור חוץ – צוות של כ־200 בודקים (בעלות של כ־8,000 ש"ח להצעה) בוחן את ההצעות

ומדרג אותן – ולא בשיפוט עמיתים של חוקרים מהאקדמיה בארץ או בחו"ל. בוועדות השיפוט (הנקראות גם ועדות המחקר או ההשקעות) יש נציגים של רשות החדשנות, של משרד המדע, פרופסורים מהאקדמיה, אנשי תעשייה וקרנות הון סיכון. הרשות משקיעה מאמצים בקידום המסחור ובשיתופי פעולה בין החוקרים לבין גורמים בתעשייה. לפי נתוני הרשות, כ-14% מהמחקרים שמקבלים מענקים בשלושת המסלולים של הקרן מגיעים לרמת מוכנות 9 (מימוש הפרויקט). זהו אחוז הצלחה גבוה מאוד בהשוואה לעולם.

ג.5. קרנות למימון מחקר יישומי של משרד המדע

המדענית הראשית במשרד המדע מעניקה שלושה סוגים של מענקי מחקר למדע יישומי. הקרן העיקרית היא [קרן המחקרים של משרד המדע](#) (שבעבר כונתה "הקרן הלאומית למחקר מדעי יישומי והנדסי" – מ"ה). לפי האמור בהנחיות הקרן, "[משרד המדע] פועל לקידום פעילות מחקר יישומי באקדמיה ו[ב]מכוני המחקר בתחומי עדיפות לאומית, באמצעות מימון מחקרים. זאת כדי לתרום לביסוסה הכלכלי של מדינת ישראל ולמקם אותה בחזית המדע והטכנולוגיה בתחומים אלו". תקציב הקרן הוא כ-130 עד 150 מיליון ש"ח בשנה. המענקים מיועדים לחוקרים במוסדות להשכלה גבוהה, ולמי שמועסקים במכון מחקר ישראלי שמוגדר מוסד ללא כוונת רווח (מלכ"ר), בחברה לתועלת הציבור (חל"צ), בחברה ממשלתית או ביחידה ממשלתית (כגון בתי חולים, מרכזי מחקר ופיתוח אזוריים) (תקנון הגשת הבקשות למימון מחקרים במסגרת זו זמין [כאן](#)). התקציב המרבי לכל הצעה בכל התחומים הוא עד 700 אלף ש"ח לתקופה של שלוש שנים. המענקים מיועדים למימון מחקרים יישומיים בשלבים מוקדמים (RTL 2 עד 4).

עד לאחרונה יועדו המענקים אך ורק למחקרים בתחומים שהמועצה הלאומית למחקר ופיתוח אזרחי (מולמו"פ), שפועלת במשרד המדע, מגדירה על פי חוק המועצה הלאומית למחקר ופיתוח התשס"ג-2002 כנושא בעל עדיפות לאומית. המולמו"פ אפיינה שבעה תחומים מדעיים, ובכל אחד מהם מוגדרים בכל שנה נושא אחד או שניים כבעלי עדיפות לאומית. מענקי המחקר ניתנים על בסיס תחרותי.⁵ הוחלט שהחל משנת 2026 יוקצו 70% מהתקציב הכולל של הקרן למחקרים בעדיפות לאומית, והשאר ל"מחקרים יישומיים פורצי דרך ייחודיים", ללא הגבלת תחומים. לוועדת המשנה נמסר שכ-650 קדם-הצעות שהוצעו במענה לקול קורא, עברו את תנאי הסף. עוד נמסר לוועדה שבמשרד המדענית הראשית שבמשרד המדע מועסקים כ-14 עובדים שמרכזים את עבודת השיפוט. השופטים הם עמיתים מהאקדמיה, מהארץ ומחו"ל, בדומה למקובל בקרן הלאומית למדע.

מתקציב קרן המחקרים מציעה המדענית הראשית גם מענקים במסגרת שיתופי פעולה עם מדינות אחרות. מענקים אלה ניתנים בתחומים שהוגדרו כבעלי עדיפות לאומית. המדענית הראשית במשרד המדע מפרסמת גם קולות קוראים למענקי מחקר שיוזמים המדענים הראשיים במשרדי ממשלה אחרים, בעקבות צרכים שעולים.⁶ פירוט של מענקי המחקר שהעניקו המדענים הראשיים מובא, למשל, [בדוח המדענים הראשיים](#)

⁵ הנושאים שהוגדרו בעדיפות לאומית לשנת 2026 הם: חומרים – חומרים חכמים; בריאות ורפואה – הפרעות דחק ושיקום גופני; bioconvergence – ניטור מתקדם וייצור ביולוגי; הנדסה וטכנולוגיות מתקדמות – חומרה מתקדמת; חלל אזרחי (סוכנות החלל) – חומרה חללית מתקדמת; בינה מלאכותית – בטיחות בשימוש בבינה מלאכותית יוצרת וממשק רובוטיקה – בינה מלאכותית; בלוטק וסביבה – ניצול משאבים ימיים והגנה עליהם.

⁶ נוסף על משרד המדע, מדען ראשי מכהן בשבעה משרדי ממשלה אלה: משרד האנרגיה, המשרד לביטחון לאומי, משרד הבריאות, המשרד להגנת הסביבה, משרד החינוך, משרד החקלאות וביטחון המזון ומשרד התחבורה והבטיחות בדרכים. בשלושה משרדי

2024. בשנת 2024 יועד למטרה זו תקציב כולל של כ־130 מיליון ש"ח. חלק ניכר ממנו אינו בבסיס התקציב, כלומר אינו מגיע ממקורות שייעודם התקציבי לממן פעילות מחקר דרך המדענים הראשיים, אלא ממקורות שנכללים במסגרת התקציב הכולל של המשרד הממשלתי. מקורות אלה מיועדים למימון פעילות מחקר לפי החלטת הממונים על התקציב במשרד, ולכן אינם מובטחים משנה לשנה. במסגרת זו נכללים גם מקורות ייעודיים, כמו הסכומים שנצברו בקרן הניקיון, ויכולים לשמש את הגורמים המוסמכים במשרד הממשלתי הרלוונטי, על פי שיקול דעתם, למימון מחקר.

ג.6. מענקים למחקר יישומי אקדמי של ות"ת

כבר שנים ות"ת מעניקה על בסיס תחרותי מענקים למחקרים בתחומים שונים, ובהם מחקרים יישומיים. במסגרת זו מוקצים בשנים האחרונות מענקים להקמת מוקדי מחקר בתחומים האלה: אנרגיה והתמודדות עם שינויי האקלים, חקלאות, מזון ותזונה, שימור המגוון הביולוגי ושימוש מקיים במשאבי טבע ובמדעי הים והמים. המענקים הללו מיועדים בעיקרם להקמת תשתיות מחקר במוסדות האקדמיים, ולא לחוקרים.

בשנת 2024, ביוזמת משרד האוצר, הוקטן בכמחצית התקציב של המדענים הראשיים במשרדי הממשלה, שעוגן קודם לכן בבסיס התקציב. הוחלט כי סכום זה (כ־90 מיליון ₪) יועד לפעילות מחקר במסגרת הקרן למחקר אקדמי יישומי, כאשר זו תקום. מאז התקיימו בין הגורמים הרלוונטיים, בעיקר ות"ת, משרד המדע ומשרד האוצר, דיונים נרחבים באשר למתכונת הפעולה של הקרן. בעיקר נדונה השאלה אם הקרן תפעל בניהול משרד המדע, במסגרת סמכותו הקיימת לרכז את פעילות המדענים הראשיים ולקבוע את תחומי המחקר שבהם יוענקו מענקי מחקר; או שהקרן תפעל בניהול גוף חיצוני למשרדי הממשלה, כלומר ות"ת והאקדמיה הלאומית למדעים, בדומה למתכונת הפעולה של הקרן הלאומית למדע או ברשות החדשנות. בעקבות הדיונים בסוגיה זו פרסמה ות"ת בשנת 2024 תוכנית ניסיונית ("פיילוט"). התוכנית יושמה בשנת 2025, ועיקריה מפורטים להלן.

ד. ממצאי התוכנית הניסיונית (הפיילוט)

ב־8 בפברואר 2023 החליטה ות"ת להקים, בשיתוף משרד המדע, תוכנית למימון מחקרי הוכחת היתכנות במוסדות שוות"ת מתקצבת (נוסח ההחלטה [כאן](#)). הוחלט להקצות לתוכנית סכום של 40 מיליון ש"ח לשנה במשך שלוש שנים – מחציתו מתקציב ות"ת ומחציתו מתקציב משרד המדע. נקבע כי מהסכום הכולל יוקצו 35 מיליון ש"ח לתמיכה במחקרים במוסדות מתוקצבים, והשאר, בסך 5 מיליון ש"ח, ישמש למימון מחקר יישומי במוסדות אקדמיים לא מתוקצבים, בתוכנית שיפעיל משרד המדע. כאמור, הקול הקורא הראשון (והיחיד לעת עתה) פורסם בשנת 2024, והמענקים הוקצו בשנת 2025.

על פי התוכנית שאושרה בוות"ת, נקבעה מכסה מרבית של הגשות לכל מוסד אקדמי מתוקצב (10 הגשות למוסד שבו יותר מ־150 חברי סגל ו־5 למוסד שבו פחות מכך). נקבע כי התקציב מיועד למחקר אישי (ולא לתמיכה בתשתיות מחקר מוסדיות). יעדי התוכנית הוגדרו כך: "הרציונל לתוכנית החדשה נעוץ בהבנה שניתן יהיה לקדם מחקר יישומי, ומסחור של ידע אשר נוצר באקדמיה, בצורה יותר יעילה באמצעות מנגנון

ממשלה שבהם לא מכחן מדען ראשי, אך קיים תפקיד מקביל: במשרד הרווחה והביטחון החברתי (אגף המחקר), במשרד התיירות ובמשרד הפנים.

ומערכת תמיכה מוסדיים, אשר ישכילו למצוא את האיזון הנכון בין השקעה במחקר בסיסי ובהוראה, שהן המשימות העיקריות של המוסדות האקדמיים, לבין השקעה בפעילות של העברת ידע ומסחור". עוד נקבע שם כי התוכנית מיועדת "לקדם מחקר יישומי בשלבים בוסריים, [...] כחלק מהחשיבות שרואות ות"ת ומל"ג בקידום קשרי אקדמיה-תעשייה". הובהר כי "התוכנית תקפיד על מצוינות מדעית ברמה הגבוהה ביותר ובלבד שהמחקר הממומן מקדם הוכחת היתכנות יישומית בעלת פוטנציאל ניכר". לתוכנית מונתה ועדת היגוי, שהרכבה ייקבע בהסכמה של ות"ת ומשרד המדע. נקבע כי בראש הוועדה יכהן חבר סגל אקדמי בעל ניסיון במחקר יישומי (פרופ' דוד מנדלוביץ מאוניברסיטת תל אביב מונה לתפקיד וכיהן בו עד אוגוסט 2025 ולאחר שנבחר לתפקיד של נשיא מכללה מונה במקומו פרופ' אוריאל לוי מהאוניברסיטה העברית), ולצידו שני חברים שמכהנים מתוקף תפקידם, האחד הוא המדען הראשי במשרד המדע (או נציג מטעמו) והאחר הוא חבר ות"ת (לתפקיד זה מונתה פרופ' ברכה שפירא מאוניברסיטת בן-גוריון), וארבעה חברים נוספים: שני חברי סגל אקדמי ושניים העוסקים בניהול קרנות הון סיכון.

הוקמו שמונה ועדות שיפוט תחומיות. התחומים נקבעו בדיעבד, לאחר שנבחנו אלה שבהם עוסקות הבקשות שהוגשו. עם ועדות השיפוט נמנו חוקרים מהאקדמיה, אנשי תעשייה ומשקיעים. ועדות השיפוט הורכבו מתוך רשימת סוקרים שאושרה בוות"ת בתיאום עם משרד המדע. בתוכנית זו נקבע, במסגרת הפיילוט, כי "ועדות השיפוט עשויות, לפי שיקול דעתן, להעביר את הבקשות לסוקרים חיצוניים נוספים לשם קבלת חוות דעת מקצועיות ודירוג הבקשות, כגורם מסייע לוועדות השיפוט", בלא לקבוע שחובה לעשות כן, כמקובל בקרן הלאומית למדע. בפועל לכל הצעה ניתנו חוות דעת של לפחות שני חברי ועדה, ולעיתים, על פי הצורך, התקבלה מסוקר חיצוני חוות דעת נוספת. לאחר שהתקבלה התקיים דיון בכל אחת מוועדות השיפוט התחומיות. בעדכון מיום 21 בפברואר 2024 נקבע כי את ההחלטה הסופית באשר לרשימת הזוכים – בהמלצות ועדות השיפוט – יקבל צוות מצומצם של שלושה מחברי ועדת ההיגוי: יו"ר הוועדה, נציג ות"ת והמדען הראשי במשרד המדע.

בתוכנית נקבעו ארבע אמות המידה לבחירת ההצעות הזוכות והן: **מצוינות** המחקר הבסיסי שעליו מבוסס הפרויקט היישומי (30%) – נקבע כי ועדות השיפוט יוכלו להסתמך בהערכת האיכות האקדמית-מדעית של הבקשות על מידע שנצבר בקרנות אחרות (למשל הקרן הלאומית למדע או קרנות מחקר בילטרליות); **ישימות ופוטנציאל המסחור** (40%) – בהירות התוכנית המוצעת, המעידה על היתכנות הפרויקט, ובכלל זה אסטרטגיית המסחור והקניין הרוחני והערכה של סיכויי הפרויקט להיות רווחי ולגדול, שתתבסס גם על סקרי שוק; **חדשנות ומקוריות** הפרויקט (20%): מידת החדשנות והמקוריות של הפתרון המוצע ביחס לפתרונות הקיימים, בין היתר בהתבסס על הערכת משתמשי הקצה הפוטנציאליים של החדשנות הצפויה; **ואיכות צוות** הפרויקט (10%). לשם הערכת ההצעות נקבע כי לכל הצעה יצורף "נספח ישימות ומסחור", ובו פירוט של הערכת כדאיות הפרויקט: נתונים בדבר הפוטנציאל של הפרויקט לגייס השקעות המשך ולהתרחב; הדרכים האפשריות ליישום (רישוי, מכירת הטכנולוגיה, הקמת חברה וכדומה); היכולת הטמונה בו ליצור קניין רוחני; הלקוחות והמשקיעים הפוטנציאליים ועוד.

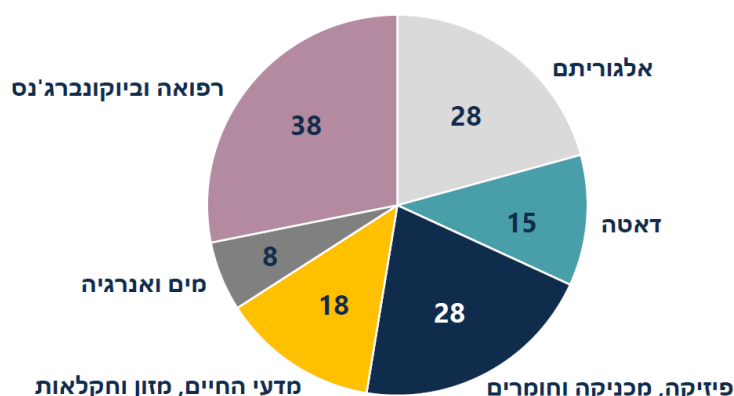
כמו כן הובהר כי "התוכנית אינה מיועדת למימון מחקרים בתעשייה, עם זאת, הזוכים יהיו רשאים לרכוש שירותים מהתעשייה או מהמגזר השלישי". עוד נקבע כי לא יינתן מימון לאותו מחקר או למחקר דומה במסגרת אחרת של משרד המדע, וגם לא למחקר שמממנים משרדי ממשלה אחרים או קרנות ציבוריות כמו

הקרן הלאומית למדע. נקבעה גם חובה לדווח למשרד המדע על כל רישום פטנט ועל כל ניצול מסחרי של הידע. עם זאת בתוכנית, כפי שעודכנה ב־21 בפברואר 2024, בוטלה הדרישה מהמוסד האקדמי להגיש דוחות ביצוע תקופתיים לצורך המשך תקצוב. במקום זאת נקבע כי רשויות המחקר במוסדות האקדמיים יעקבו אחר תוצאות המחקר הן בטווח המיידי (גיוס כספים נוספים, זכייה במענק נוסף) הן בטווח הארוך (הטמעת הטכנולוגיות או הפתרונות בידי גורמי היישום). בהחלטה מיום 17 באפריל 2024 בוטלה גם הדרישה מהמוסד להקים מסגרת נפרדת לניהול מחקר יישומי, ונקבע שאין מניעה שאת ההגשות תנהל הרשות למחקר ופיתוח, שאמונה (גם) על מחקר בסיסי במוסד. כללי התוכנית זמינים כאן.

לכל בקשה שזכתה הוקצו עד 350 אלף ש"ח לתקופת מימון של 18 עד 24 חודשים. הסכום הכולל שהוקצה לפיילוט, 35 מיליון ש"ח בשנה לחוקרים במוסדות מתוקצבים, אמור היה להספיק למימון 100 הצעות. אולם בסופו של דבר קוצץ תקציב משרד המדע, והוקצו לפיילוט רק 17.5 מיליון ש"ח – מהם 10 מיליון ש"ח מתקציב ות"ת ו־7.5 מיליון ש"ח מתקציב משרד המדע – ואלה הספיקו למימון 50 הצעות.

במחזור הראשון הוגשו 135 הצעות. מתוכן נבחרו (בקיץ 2025) 50, וכל אחת מהן זכתה, כאמור, במענק של עד 350 אלף ש"ח. הליך השיפוט נמשך כשנה. התחומים שבהם הוגשו ההצעות היו אלה:

תחומי ההצעות – מחזור א'

האופן שבו נוסחה התוכנית, ובכלל זה הפירוט שנדרש בנספח "יישומות ומסחור", עלול היה להתפרש כאילו התוכנית מיועדת רק למחקרים בעלי פוטנציאל מסחור, כלומר פוטנציאל עסקי. לנוכח העובדה שהתוכנית יועדה לכל תחומי המחקר, הוספה ב־2024 הבהרה: "הקול הקורא פתוח לכל תחומי הדעת האקדמיים, אך הצעת המחקר נדרשת להיות בעלת פוטנציאל יישומי ברור (תעשייתי, ציבורי או חברתי)". למרות הבהרה זו, כמעט כל 135 ההצעות שהוגשו במחזור הראשון, והיחיד שפורסם עד כה, היו מתחומי ה־STEM. הצעות אחדות בלבד הוגשו ממדעי החברה והרוח. לא ידוע לנו אם זו תוצאה של סינון שנקטו המוסדות (כאמור), כל מוסד רשאי היה להגיש עד 10 הצעות, או עד 5, תלוי בגודלו, ומכיוון שכל האוניברסיטאות הגישו את המכסה המרבית של הצעות, אפשר להעריך שבכל מוסד סוננו ההצעות, או שהחוקרים במדעי החברה והרוח נמנעו מהגשת הצעות.

58% מבין ההצעות (78 הצעות) הגישו חוקרים מהאוניברסיטאות ו-42% (57 הצעות) הגישו חוקרים מהמכללות. כאמור, לאוניברסיטאות ניתנה האפשרות להגיש עד 10 הצעות, אך למרבית המכללות (שבהן פחות מ-150 חברי סגל) ניתנה האפשרות להגיד רק 5 הצעות (מלבד תלחי, לב וחולון, שבשל גודלן רשאיות היו להגיש עד 10 הצעות). עם זאת האוניברסיטאות ניצלו את מלוא המכסה, ואילו מרבית המכללות לא עשו כן (מכללת בראודה הגישה 5 הצעות, אך מרבית המכללות הקטנות הגישו 2-3 הצעות בלבד כל אחת). 72% מההצעות שזכו (36 הצעות) הגישו האוניברסיטאות (שיעור זכייה של 46%); ו-28% מההצעות (14 הצעות) הגישו המכללות (שיעור זכייה של 25%).

בתוכנית שיושמה בפיילוט לא הוגדרו מראש התחומים שיזכו למימון.

ה. הערכה כוללת בדבר הצורך בהפעלת קרן לאומית למדע יישומי

ועדת המשנה שאת המלצותיה אנו מביאים פה תומכת בהקמת קרן לאומית למדע יישומי. עידוד החוקרים לעסוק גם במחקר יישומי צפוי לקדם את המדע ולא לפגוע בו, שכן יש ערך מדעי לשילוב בין מדע יישומי ומדע בסיסי. הקמת קרן כזו צפויה לקדם מחקר יישומי במדעי החברה והרוח ובמכללות (שיש בהן מלכתחילה דגש רב יותר על מחקר יישומי במגוון התחומים). האתגרים העיקריים בעידוד מחקר יישומי הם משני סוגים: אתגר פנימי – התרבות האקדמית הנוהגת, שברובה אינה אוהדת מחקר יישומי מהסיבות שהוזכרו לעיל; ואתגר חיצוני – קשיים בגיוס משאבים וביצירת שיתופי פעולה עם גורמים שמחוץ לאקדמיה, בשל חוסר הנכונות ליטול סיכונים גבוהים, שנדרשים במחקר שמצוי בשלב טרום-יישומי. הקמת קרן לאומית למחקר יישומי צפויה לסייע בהתמודדות עם שני האתגרים הללו. הקמה של קרן לאומית שתפעל על פי אמות המידה של הקרן הלאומית למדע, צפויה להגביר את היוקרה המדעית של המדע היישומי ולהגדיל את המקורות שיסייעו בקידומו של מחקר טרום-יישומי אל השלב היישומי. על פי הפיילוט שנערך, יש היתכנות לקרן כזו.

גורם מרכזי שיש להתחשב בו בהחלטה על הקמת הקרן למחקר אקדמי יישומי, הוא הפעילות של שתי הקרנות שכבר פועלות בתחום זה: קרן המחקר היישומי של רשות החדשנות וקרן המחקרים של משרד המדע (המדענית הראשית). הגורמים המופקדים על שתי הקרנות הללו מסרו לוועדה שלדעתם אין מקום להקמת קרן שלישית, ומוטב למקד את המאמצים בפיתוח ובקידום הקרנות הקיימות, או אחת מהן. ועדת המשנה אינה שותפה לעמדה זו, מכיוון שלדעת חבריה שלוש הקרנות שונות זו מזו במאפייניהן. להלן פירוט ההבדלים ביניהן:

- **שיתוף פעולה עם התעשייה כבר בשלב הגשת ההצעה:** רשות החדשנות מדגישה את שיתוף הפעולה עם התעשייה. לכן ההגשות לקרן נעשות דרך חברות היישום במוסדות האקדמיים (ולא דרך רשות המחקר); השיפוט וההערכה נעשים בהסתמך על ההערכה של גורמים בתעשייה; ניתנת עדיפות למימון מחקרים שכבר יש בהם שיתוף פעולה עם התעשייה (אם כי אפשר להגיש הצעות גם ללא שיתוף פעולה עם גורם תעשייתי); ומושם דגש על הענקת מעטפת תמיכה של יועצים מומחים מהתעשייה. לעומת זאת המדענית הראשית, וגם הקרן הנדונה פה, אמורות להדגיש את ההיבט האקדמי של המחקר המצוי בשלב הטרום-יישומי. הדבר מתבטא גם בהליך השיפוט: ברשות החדשנות השיפוט מבוסס על אמות מידה שאינן אקדמיות במובהק, וחברי ועדת השיפוט והבודקים

אינם אנשי אקדמיה; ואילו בקרן המדענית הראשית, כמו בקרן הנדונה כאן, השופטים והבודקים אמורים להיות אנשי אקדמיה ולשפוט את ההצעות לפי אמות מידה אקדמיות ומתוך הסתמכות גם על חוות דעת מגורמים בתעשייה.

- **מימון מחקרים לפתרון אתגרים לאומיים או מימון מחקרים בנושאים לפי בחירות החוקרים:** באופן מסורתי המדענית הראשית נוטה להתמקד במחקרים מהסוג הראשון (top-down), ואילו רשות החדשנות והקרן הנדונה מתמקדות רק במחקרים מהסוג השני (bottom-up). כאמור לעיל, לאחרונה החלה המדענית הראשית במשרד המדע להקצות חלק מתקציב הקרן, כ-30%, למחקרים מהסוג השני.

- **מעורבות ישירה של הממשלה:** שתי הקרנות הקיימות מנוהלות בידי גורם ממשלתי. ניהול הקרן של משרד המדע (המדענית הראשית) הוא במובהק ממשלתי. הקרן של רשות החדשנות זוכה למידה רבה יחסית של עצמאות בשל היות הרשות תאגיד סטטוטורי, אך לממשלה השפעה על הרכב המועצה ועל הגופים המנהלים אותה (אף שהמועצה אינה מתערבת בשיפוט ההצעות). הקרן המוצעת אמורה להיות עצמאית לגמרי גם במינוי נושאי התפקידים בה.

ההצדקה להקמת הקרן מבוססת אפוא על כך שתיבדל משתי הקרנות הקיימות במאפיינים האלה:

- הקרן תפעל באופן עצמאי לחלוטין, בדומה לקרן הלאומית למדע, ולממשלה לא תהיה כל השפעה על בחירת הנהלת הקרן (מלבד יו"ר ות"ת, שיכהן במועצת הקרן) ועל החלטותיה.
- הקרן תעניק מענקי מחקר יישומי בתחומים שיציעו החוקרים (bottom-up), בלי לקבוע אתגרים לאומיים.
- הקרן תעניק מענקי מחקר בעיקר למחקרים שנמצאים בשלב טרום-יישומי (המקביל לרמת מימוש 2 של TRL), אך הם בעלי פוטנציאל יישומי.
- הקרן תעניק מענקי מחקר גם למחקרים בעלי פוטנציאל יישומי בתחומים חברתיים וציבוריים, ולא רק בעלי פוטנציאל מסחרי, ובבואה להעריך את סיכויי ההיתכנות שלהם תתחשב במאפייניהם המיוחדים. כך תעניק הקרן מקורות מימון גם לחוקרים במכללות.
- ועדות השיפוט בקרן ומעריכי ההצעות יהיו אנשי אקדמיה ויתבססו על אמות מידה של מצוינות מחקרית. לצד הערכת עמיתים יתבסס השיפוט גם על הערכתם של גורמים מהתעשייה הרלוונטית באשר לסיכויי ההיתכנות.
- לא יהיה הכרח להגיש את ההצעות בשיתוף גורמים מהתעשייה, ותנהל אותן רשות המחקר במוסדות או רשות ייעודית למחקר טרום-יישומי ויישומי.

בעיצוב הקרן הלאומית למדע יישומי יובאו בחשבון פעילותן של הקרנות הקיימות והניסיון שצברו. בכל הנוגע לקרן המדענית הראשית, תידרש הקרן הנדונה להתחשב בשני היבטים עיקריים:

- למדענית הראשית במשרד המדע ולמדענים הראשיים נועד תפקיד מרכזי בייזום מחקרים יישומיים בתחומים שהן המועצה הלאומית למחקר ופיתוח אזרחי (המולמו"פ) הן המשרדים הממשלתיים מגדירים כבעלי עדיפות לאומית. יש חשיבות רבה בנקיטת מדיניות מבוססת מחקר וברתימת

המחקר המדעי לקידום פתרון בעיות שמוגדרות מטרות לאומיות, ואסור שאלה ייפגעו בשל הקמת הקרן הנדונה. משמעות הדבר היא שתקציב הפעילות של הקרן לא יבוא ממקורות שמיועדים למימון קרן המחקרים של משרד המדע ומתקציבי המדענים הראשיים במשרדי הממשלה. אסור שהקמת הקרן תביא לפגיעה בפעילות המדענים הראשיים במשרד המדע ובמשרדים האחרים. ההנחה היא שעיקר המחקר במימון המדענים הראשיים יעסוק במדינת ישראל ובניסיון לפתור אתגרים לאומיים. כמו כן אין להגביל את שיקול הדעת של המדענית הראשית בכל הנוגע להקצאת חלק מתקציב הקרן למחקר בנושאים פתוחים. עם זאת יש לשער שאם תקום הקרן הלאומית למדע יישומי, הדגש בפעילות קרן המדענית הראשית יהיה על פתרון של אתגרים לאומיים.

- החשיבות של המדענים הראשיים צריכה לבוא לידי ביטוי גם בכך שיתקיימו מעת לעת מפגשים בין המדענית הראשית של משרד המדע לבין הנהלת הקרן הלאומית למחקר יישומי, לשם תיאום הפעילות של הגופים.

בכל הנוגע לרשות החדשנות, תידרש הקרן הלאומית למדע יישומי להתחשב בהיבטים האלו:

- רשות החדשנות מתמקדת בקידום שיתופי פעולה עם התעשייה ובשיפוט שנעזר בגורמים מהתעשייה. מכאן שיש הצדקה לפעילות מקבילה של קרן המחקר היישומי של רשות החדשנות ושל הקרן הלאומית למדע יישומי. בקרן הלאומית למדע יישומי יתבסס השיפוט על אמות מידה אקדמיות, בדומה למתכונת שננקטה בפיילוט שערכה ות"ת. עם זאת הניסיון שנצבר ברשות החדשנות מורה על החשיבות שבהכללת גורמי תעשייה בהליך ההערכה והשיפוט ואת מהירות השיפוט. שתי הקרנות יצטרכו אפוא לשתף פעולה בכל הנוגע לשינוי התרבות במוסדות האקדמיים, כמפורט להלן, ובכלל זה לעודד הקמת רשות לקשרי אקדמיה ותעשייה, או רשות למחקר טרום-יישומי, שתקשר בין רשות המחקר לבין חברת מסחור הידע.
- בדומה למדענית הראשית, החשיבות של רשות החדשנות צריכה לבוא לידי ביטוי גם בכך שיתקיימו מעת לעת מפגשים בין נציגי הרשות לבין הנהלת הקרן הלאומית למחקר יישומי, לשם תיאום הפעילות של הגופים.

גורם נוסף שיש להביא בחשבון הוא פעילות המחקר היישומי במוסדות האקדמיים. לנוכח התרבות הנהוגה במוסדות האקדמיים, הרואה חשיבות בעיקר במדע בסיסי, היקף הבקשות הנוגעות למחקר יישומי המוגשות לקרנות הקיימות (והבקשות שהוגשו בפיילוט שערך ות"ת) הוא נמוך למדי. הדבר מתבטא גם בשיעורי זכייה גבוהים מן המקובל בקרנות כמו הקרן הלאומית למדע. לשם קידום המחקר היישומי במוסדות יש לנקוט בצעדים לעידוד מחקר מדעי יישומי במוסדות המחקר ובגופים הנלווים. בין היתר, יש לעודד את המוסדות לבחון הקמת יחידות שיעסקו רק בכך – יעודדו פעילות בתחום, ייתנו ייעוץ, יקדמו שיתופי פעולה אקדמיים וחוף-אקדמיים ועוד. יחידות כאלה יכולות לפעול במסגרת הרשות למו"פ או מחוצה לה – במסגרת רשות שבראשה עומד סגן נשיא לקשרי אקדמיה-תעשייה. הכרחי לבחון מחדש גם את תפקידן של חברות מסחור הידע במוסדות ואת תפקידן בסוגיות אלה.

הקרן צריכה לעסוק בבחינת הדרכים לעידוד מחקר יישומי במדעי החברה והרוח. בעניין זה קרן המחקר היישומי של רשות החדשנות כמעט אינה רלוונטית, שכן היא מתמקדת במחקר טכנולוגי מסחרי. מענקי

המחקר של המדענים הראשיים עשויים להיות רלוונטיים, בעיקר במשרדים חברתיים, אם כי מטרת המחקר בהם היא בעיקרה לסייע בפתרון אתגרים לאומיים. לקרן הלאומית למדע יישומי נועד אפוא תפקיד חשוב הן במימון הן בעידוד של מחקר יישומי וטרוסייטטי במדעי החברה והרוח. העובדה שבפילוט להפעלת הקרן לא הוגשו הצעות מחקר בתחומים אלה, מחייבת לנקוט צעדים לעידוד מחקרים כאלה. בשלב ראשון יש לשקול לייעד חלק מתקציב הקרן, למשל 10%, אך ורק למחקרים בתחום זה, בלי לקבוע תקרה, אלא רצפה בלבד. תידרש גם פעולה נרחבת לעידוד פעילות מחקר בתחום זה במוסדות, למשל להקים ברשות הרלוונטית בכל מוסד מדור שיעסוק בקידום מחקר יישומי במדעי החברה והרוח.

המחקר היישומי במדעי החברה מגוון מאוד וכולל סוגים שונים של מחקרים ובהם: מחקרי התערבות שמלווים במחקר לפתרון בעיות בעבודה סוציאלית, בחינוך, במשפטים, בכלכלה, בפסיכולוגיה ובתחומים משיקים; מחקרים שבוחנים השפעות של שינויי מדיניות ואת הפוטנציאל הטמון בשינויים אלו; מחקרים שבוחנים סיבות לתופעות חברתיות מסוימות ועוד. אתגר מרכזי בהקשרים אלה הוא ההיתכנות של מימוש מחקרים אלה: במחקר בעל פוטנציאל היתכנות מסחרי כוחות השוק החופשי צפויים להבטיח שהיישום אכן ימומש. לעומת זאת במחקרים בעלי פוטנציאל חברתי או ציבורי חיובי היישום בפועל מותנה בהחלטה של גורם ריכוזי, לרוב גורם ממשלתי, לאמץ את ההצעה. הנכונות לעשות זאת היא עניין שקשה לחזותו ולהעריכו, ולכן בהערכה של מחקרים יישומיים בתחומים אלה תידרש התאמה של אמות המידה הנוגעות לסיכויי המימוש של המחקר. מכאן החשיבות שבעידוד מחקר יישומי בתחומים אלה וההכרח בהקמת קרן לאומית למדע יישומי שתאפשר גם מחקר מסוג זה, שבו עשויה האקדמיה לתרום תרומה מכרעת לחברה.

לבסוף, שאלה שההכרעה בעניינה אינה חד-משמעית היא עד כמה הקרן הלאומית למדע יישומי אמורה לעסוק גם בעידוד מחקרים שמתמקדים בישראל – למשל מחקרים שעוסקים בחברה הישראלית, באתגרי מדיניות ייחודיים, בסביבה הטבעית, לרבות החי והצומח וכדומה.

ו. מתווה מוצע לאמות מידה לפעילות הקרן הלאומית למדע יישומי

אמות המידה להפעלת הקרן:

• המסגרת הניהולית

- הקרן תפעל כעמותה לצד האקדמיה הלאומית למדעים, ובדומה לקרן הלאומית למדע תהיה לה מועצה נפרדת. חברי ועדת המשנה סבורים שלא רצוי להקים את הקרן כעמותת-בת של עמותת הקרן הלאומית למדע, מכיוון שעלולות להתעורר בעקבות כך בעיות של ממשל תאגידי.
- גופי הניהול של הקרן יהיו דומים לאלה של הקרן הלאומית למדע: מועצת הקרן – 11 חברים, בהם נשיא האקדמיה הלאומית הישראלית למדעים (יו"ר) ונציגי האקדמיה הלאומית, יו"ר ההנהלה האקדמית של הקרן, מדענים ונציגי ציבור; ההנהלה האקדמית – 5 חברים, ובהם יו"ר ההנהלה וראשי התחומים (מדעי הרוח, מדעי החברה, מדעי החיים והרפואה והמדעים המדויקים והטכנולוגיה), כולם חברי סגל בדרגת פרופסור מן המניין; ועד מנהל – 5 מחברי מועצת הקרן, מהם לפחות נציג ציבור אחד. יש לכלול במועצת הקרן נציגי ציבור בעלי ניסיון בתחומים רלוונטיים, בעיקר בקרנות הון סיכון ובתעשייה, ובכלל זה ביישום מחקרים בתחומים חברתיים וציבוריים.

• הבטחת מקורות המימון של הקרן

- המימון הציבורי של מחקר יישומי באקדמיה יבוא נוסף על המימון הציבורי של המחקר הבסיסי, ולא על חשבוננו.
- תקציב הקרן יתווסף לתקציב קרן המחקרים של משרד המדע ותקציבי המדענים הראשיים במשרד הממשלה, ולא יבוא על חשבונם.
- הקרן תוכל לגייס תקציבים ממקורות נוספים, לרבות מקורות פילנתרופיים, ובהסכמים דו-מדינתיים.

• תנאי הזכאות להגשה ומעמדם של המוסדות האקדמיים

- בדומה למקובל בקרן הלאומית למדע, הזכאות להגשת בקשות לתמיכה תוגבל לחוקרים בעלי מינוי אקדמי במוסדות אקדמיים (מתוקצבים ובלתי מתוקצבים), לרבות רופאים בבתי חולים שיש להם מינוי אקדמי, ולחוקרים במוסדות מחקר. הנהלת הקרן תהיה מוסמכת לאשר הגשות של חוקרים בגופים נוספים, על פי אמות המידה המקובלות בקרן הלאומית למדע.
- ניהול ההגשות במסגרת המוסד: את ההגשות במוסדות האקדמיים ינהלו רשות המחקר (ה"רגילה"), הרשות לקשרי אקדמיה-תעשייה או הרשות למחקר יישומי (אם יש כזו). ועדת המשנה אינה רואה מקום למסור את ניהול ההגשות לחברת היישום (TTO). עם זאת אין מניעה שחברת היישום תסייע באיתור שותפים ובייעוץ עסקי.
- אין להגביל את מספר ההגשות שרשאי כל מוסד להגיש. לפיכך רשות המחקר או כל גורם אחר במוסד לא יידרשו לסנן הצעות ולפקח על התקדמות המחקר.

• יעדי המימון של המענקים

- המימון ישמש לפעילות המחקר במסגרת האקדמיה. ייאסר להעביר תקציב לגורם לא אקדמי, אם כי יותר להעסיק קבלני משנה בהיקף מסוים.
- הנהלת הקרן תוסמך להחליט באשר לתנאים נוספים, למשל אם המענק יינתן רק אם בשלב הגשת הבקשה יהיו זכויות הקניין הרוחני בידי החוקרים והמוסדות האקדמיים השותפים בפרויקט, לרבות מוסדות בחו"ל.
- המענקים מיועדים לכל תחומי המחקר. הנהלת הקרן תחליט אם להקצות מראש מכסה למחקרים בתחומים שאין בהם די מחקר יישומי, למשל מדעי החברה והרוח.
- הנהלת הקרן תוסמך להחליט במשך כמה זמן יינתן המענק: ככלל הוא יינתן במשך שנה-שנתיים, והמוסדות יצטרכו לדווח על התקדמות המחקר.

• אמות המידה לבחירת ההצעות הזוכות

- בעיקרו של דבר המענקים נועדו לעודד מעבר למחקר יישומי. לכן הם ניתנים למחקר שנמצא בשלב טרום-יישומי וטרם הבשיל לכדי תוכניות פיתוח שאפשר להשיג להן מימון ממקורות אחרים.
- הנהלת הקרן תקבע אם זכייה במענק תותנה בכך שהמחקר הבסיסי שקשור למחקר היישומי עבר בהצלחה שיפוט עמיתים, ועד כמה יש להתחשב בכך בבחירת ההצעות הזוכות.

- אמות המידה לשיפוט: הערכת איכות המחקר לפי אמות מידה מדעיות מקובלות, לצד הערכה של סיכויי לסייע בפתרון בעיות; הערכת חשיבות הבעיה שהמחקר נועד לפתור; הערכת יעילותו הצפויה של הפתרון שיימצא. הנהלת הקרן תקבע מה יהיה משקלה של כל אמת מידה בהחלטה.
- הנהלת הקרן תקבע אם לדרוש שהצעת המחקר תוגש אך ורק לקרן, או להסתפק בדרישה של גילוי נאות במקרה של הגשה בד בבד לאחת הקרנות האחרות שעוסקות במימון מחקר יישומי.
- הנהלת הקרן תוסמך להחליט אם לקבוע TRL מסוים, ורק הצעות שיעמדו בו יוכלו לזכות במימון. ככלל יש לדבוק בקו המנחה שנקט בפילוט, של מימון הצעות בשלבים 2 עד 4.
- הנהלת הקרן תהיה רשאית לקבוע שאפשר להתחשב בשיקולים נוספים בהערכת הצעות, למשל בחשיבותו המקומית של המחקר (מחקר שעוסק בישראל); בהיותו מחקר יישומי שאינו בר-מסחור, אך בעל חשיבות ציבורית וחברתית; בכך שהידע שנוצר בו נדרש לצרכים לאומיים.
- ועדות שיפוט: יש תועלת בהשתתפותם של גורמים לא אקדמיים בוועדות השיפוט, למשל אנשים בעלי ניסיון בקרנות הון סיכון או במחקר ופיתוח בתעשייה, אך נדרשת אסדרה יסודית כדי למנוע חשש לניגוד עניינים. משקלם היחסי בוועדת השיפוט אמור להיות כשליש.
- יש להסתמך גם על שיפוט עמיתים של חוקרים אנשי אקדמיה. במקרים מתאימים, בעיקר במחקר יישומי ציבורי או חברתי, תהיה הנהלת הקרן רשאית להסתמך על סוקרים ישראלים בלבד.

חברי ועדת המשנה:

פרופ' ברק מדינה – יו"ר

פרופ' דוד הראל

פרופ' דניאל זייפמן

פרופ' מנואל טרכטנברג

מר אורני פטרושקה

פרופ' מיכל פלדמן

פרופ' גלי צבר

מרכזת – גבי לירון דין

הגורמים שעימם נפגשו נציגי ועדת המשנה:

ד"ר נעמי בק וצוותה, ות"ת

פרופ' נגה קרונפלד-שור, אוניברסיטת תל אביב

פרופ' אירית שגיא, מקימת BINA, מכון ויצמן

פרופ' דוד מנדלוביץ, עמד בראש הפיילוט של ות"ת, מכללת כנרת

פרופ' מירי ימיני, מדענית ראשית, משרד המדע

פרופ' רחל אלתרמן, הטכניון

פרופ' גד יאיר, האוניברסיטה העברית

ד"ר אביב זאבי, רשות החדשנות

פרופ' נירה ליברמן, אוניברסיטת תל אביב